

## De effecten van Buurtgezinnen.nl

### Een eerste rapportage

#### Context

In iedere gemeente wonen kwetsbare gezinnen die het, ondanks dat er een beroep wordt gedaan op hun eigen kracht en hun sociaal netwerk, niet gaan redden zonder steun. Naar schatting gaat het om 15% van de gezinnen in een gemeente. Dit zijn gezinnen die om uiteenlopende redenen overbelast raken. Draagkracht en draaglast zijn niet meer in balans. Problemen als werkloosheid, armoede, sociaal isolement, ziekte, relatieproblemen stapelen zich op en escaleren. Kinderen die opgroeien in deze overbelaste gezinnen lopen grotere risico's op het gebied van veiligheid. Bovendien komen ze vaker terecht in een situatie van sociaal isolement en hebben ze meer kans op een cognitieve of sociaal-emotionele ontwikkelingsachterstand dan kinderen in gezinnen waar draagkracht en draaglast in balans zijn. Voor te veel kinderen betekent dit op de lange termijn: een uithuisplaatsing, die voor kind en ouders traumatisch is. Met als gevolg: (nog meer) psychisch leed voor alle betrokkenen en hoge kosten voor de gemeente voor het (laten) uitvoeren van jeugdbeschermingsmaatregelen en uithuisplaatsingen.

#### *Cijfers 2015 (bron: jeugdmonitor en factsheet pleegzorg)*

Meer dan 300.000 kinderen krijgen jeugdhulp.

Ruim 35.000 van deze kinderen groeien op buiten hun eigen gezin.

Een toenemend aantal van deze kinderen komt in een pleeggezin terecht. Eind 2015 woonden 22.000 kinderen in 15.000 pleeggezinnen.

36.000 kinderen hebben een jeugdbeschermingsmaatregel.

Gemeenten zetten in het kader van de transformatie van de jeugdhulp sterk in op het bieden van laagdrempelige hulp aan kwetsbare gezinnen via sociale wijkteams en op preventie. In het verlengde hiervan zijn veel gemeenten op zoek naar manieren om de *pedagogische civil society* of *pedagogisch dragende samenleving* vorm te geven. De idee is dat kinderen er wel bij varen als er in hun omgeving veel mensen zijn die naar hun omkijken (*It takes a village to raise a child*). Dan ontstaan minder problemen en lichte problemen kunnen worden opgelost in het netwerk van het kind. In een pedagogisch dragende samenleving is minder formele jeugdhulp nodig. Het is echter niet vanzelfsprekend dat de betrokkenheid tussen burgers zich op een natuurlijke manier vormt. Gemeenten investeren daarom in initiatieven die informele netwerken rondom kinderen versterken. Buurtgezinnen.nl is zo'n initiatief.

#### De bedoeling van Buurtgezinnen.nl

De Stichting Buurtgezinnen.nl is eind 2014 opgericht als burgerinitiatief. Buurtgezinnen.nl wil er door de inzet van een steungezinnen voor zorgen dat kinderen veilig en gezond kunnen opgroeien in hun eigen gezin en wil op deze manier een bijdrage leveren aan het terugdringen van het aantal uit huisplaatsingen in Nederland. In 2015 en 2016 zijn met steun van enkele fondsen in tien gemeenten proeftuinen uitgevoerd om deze missie te realiseren.

Buurtgezinnen.nl beoogt effecten op verschillende niveaus: in de gezinnen, in de buurt en voor de gemeente. Ze staan beschreven in de tabel op de volgende pagina.

### Beoogde effecten van Buurtgezinnen

|          |                                                                                                                                                                                                                                                                                 |
|----------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Gezin    | het steunend netwerk van overbelaste gezinnen breidt zich uit                                                                                                                                                                                                                   |
|          | kinderen uit overbelaste gezinnen groeien veilig en gezond op in hun eigen gezin en hebben daarnaast een plek waar ze zich welkom voelen en kind kunnen zijn                                                                                                                    |
|          | de ontwikkeling van kinderen uit overbelaste gezinnen wordt positief beïnvloed, doordat ze in het steungezin andere perspectieven zien (ouders die wel werken bijvoorbeeld) en worden aangesproken op hun talenten (voorlezen, activiteiten ondernemen, hulp bij huiswerk etc.) |
|          | overbelaste ouders voelen zich ontlast en krijgen meer energie, hun kracht neemt toe en ze worden actiever (gaan activiteiten ondernemen met de kinderen, vrijwilligerswerk doen, werk zoeken, in therapie etc.)                                                                |
|          | het opvoedingsklimaat in het overbelaste gezin verbetert doordat de (opvoedings)stress afneemt en ouders hun opvoedcompetenties uitbreiden                                                                                                                                      |
| Buurt    | toename onderlinge relaties en cohesie in een buurt                                                                                                                                                                                                                             |
|          | pedagogische dragende gemeenschap krijgt vorm                                                                                                                                                                                                                                   |
| Gemeente | afnemende behoefte aan pleeggezinnen                                                                                                                                                                                                                                            |
|          | kostenbesparing                                                                                                                                                                                                                                                                 |

### De opbrengsten in de praktijk

Het afgelopen jaar zijn door de bemiddeling van Buurtgezinnen.nl 75 koppelingen tussen overbelaste en vitale gezinnen tot stand gekomen. Gemeenten zijn erg benieuwd naar de impact van deze koppelingen. Budgetten in het sociaal domein staan onder druk en het rendements-denken heeft zijn intrede gedaan. Gemeenten willen zicht op de effecten en willen de kosten van Buurtgezinnen.nl af kunnen zetten tegen de opbrengsten.

Voor het doen van uitspraken hierover is het eigenlijk nog te vroeg. De hogeschool van Amsterdam start - in samenwerking met de Universiteit van Amsterdam - in januari 2017 met een kwalitatief onderzoek in de gezinnen naar de werking en impact van de gemaakte koppelingen. Dit onderzoek zal voor de zomer 2017 worden afgerond. Om toch al enige uitspraken te kunnen doen over de impact van steungezinnen hebben de coördinatoren van Buurtgezinnen vijf koppelingen onder de loep gelegd. Het gaat om koppelingen die representatief zijn voor de praktijk, we komen dit type koppelingen in alle gemeenten tegen:

1. Overbelaste alleenstaande moeder
2. Vluchtelingengezin
3. Mantelzorg-gezin
4. Gezin waar verstandelijk beperking een rol speelt
5. Ouder met psychische problemen

Op basis van deze koppelingen kunnen we, zij het voorzichtig, enkele uitspraken doen over de effecten en opbrengsten van Buurtgezinnen.nl.

## Praktijkvoorbeeld 1: Overbelaste alleenstaande moeder

### Het vraaggezin

Het vraaggezin bestaat uit alleenstaande moeder (32 jaar) en drie kinderen (dochter 14, zoon 10, dochter 2 jaar). Moeder was bij aanvang overbelast en door de echtscheiding deelde zij in de belastingschuld van haar ex-man. De vader van de kinderen droeg weinig zorg voor de kinderen en had bovendien gedreigd zijn jongste dochter van twee op zolder op te sluiten als ze niet op hield met huilen. De moeder zag Buurtgezinnen eigenlijk niet zitten, ze was bang de zeggenschap over haar kinderen kwijt te raken en wilde haar kinderen niet bij vreemden onderbrengen, omdat zij zelf als kind in haar eigen huis door een oppas is verkracht. Ze was echter alleen nog maar mama, mama, mama. Ze wilde graag werken, financieel onafhankelijk zijn, maar ze had de ruimte niet in haar hoofd om erover na te denken. Ze was heel liefdevol naar de kinderen, maar ze draafde wel achter de kinderen aan.

### Het steungezin

Het steungezin bestaat uit vader en moeder en een dochter van zes. De steunmoeder had een ingrijpend ziekteproces achter de rug, had daarvoor in het onderwijs gewerkt en was toe aan re-integratie in een vrijwillige context. Ze had in dat proces veel ontvangen en wilde wat terug doen, had al vaker over pleegzorg nagedacht en vond Buurtgezinnen een lichte variant daarvan. Bovendien zou het voor haar dochter een goede en nieuwe ervaring zijn om een 'zusje' te hebben. De vader vond het een goed idee, maar zag niet direct een grote rol voor zichzelf weggelegd.

### De ondersteuning

Iedere zaterdag gaat de jongste dochter van twee naar het steungezin. Zij wordt gehaald en gebracht om de moeder te ontzorgen. En één keer per maand blijft ze een nachtje logeren en wordt ze zondag na het ontbijt thuisgebracht. Dit om voor de vraagmoeder ruimte te creëren om iets voor zichzelf te doen. Een keer uit te gaan met vriendinnen, om zelf op te laden en niet alleen maar moeder te zijn.

### De effecten

Voor de (vraag)dochter van twee: Eenvoudige dingen zoals fietsen, in de tuin spelen, naar de bibliotheek gaan kwamen door het steungezin binnen haar bereik. Ze komt in haar eigen gezin weinig buiten. Er is een sterke band met de steunvader ontstaan, zodat er een veilige vaderfiguur in haar leven is waardoor de hechting beter verloopt.

Voor de (vraag)moeder: Er is ruimte gekomen, die zij vrij snel omgezet heeft in het vinden van werk en ook het aangaan van een nieuwe relatie. Ze werkt nu 32 tot 40 uur per week, is financieel onafhankelijk en spreekt de oudere kinderen meer aan op hun eigen verantwoordelijkheid en bijdrage in het huishouden.

Voor de (steun)dochter: Doordat er een 'zusje' is, leert ze delen en op haar beurt wachten, maar ook leeft ze zich uit in het moederen over haar jongere 'zusje'.

Voor de (steun)moeder: De vreugde van het delen van liefde. De band met het jonge meisje was na vier maanden al zo sterk, dat toen de gezondheid van de steunmoeder achteruitging en zij de gemaakte afspraken niet meer kon bolwerken omdat een tweejarige nog behoorlijk bewerkelijk is, trok zij niet de stekker uit het contact, maar werden de afspraken aangepast aan haar draagkracht. Ze wilde de band in stand houden. Precies wat we beogen met Buurtgezinnen.

Voor de (steun)vader: Als vanzelf ontstond er een dierbare band tussen het meisje en de steunvader. Het meisje dat haar hoofd wegdraait als ze haar eigen vader ziet, kruipt op de veilige schoot van de steunvader. Ze zoekt vooral fysieke geborgenheid bij hem.

### De besparingen

Welke kosten worden hier waarschijnlijk op korte en langere termijn bespaard?

De uitkering van de steunmoeder is gestopt. Haar kinderen zien het rolmodel van hun moeder, die financieel zelfstandig is geworden en zich uit de armoede ontworstelt. Armoede creëert armoede wordt hier mogelijk doorbroken.

De hechting van het jongste kind aan een vaderfiguur is tot stand gekomen, waardoor zij sterker in het leven zal staan en wellicht in de toekomst minder snel op hulpverlening een beroep zal doen.

### De grotere context

Deze effecten zijn voortgekomen uit een gezamenlijke inspanning van Buurtgezinnen, het jeugdteam en de schuldsanering.

## Praktijkvoorbeeld 2: Vluchtelingengezin

### Het vraaggezin

Het vraaggezin bestaat uit een ouderpaar uit Somalië met twee kinderen, een zoon van 8 jaar en een meisje van 5 jaar. De vader heeft geen status in Nederland maar woont en werkt in Italië. Hij komt regelmatig naar Nederland. Het gezin leeft zeer geïsoleerd. De moeder woont nu ruim 8 jaar in Nederland, maar spreekt nauwelijks Nederlands. De zoon volgt speciaal onderwijs, de dochter zit op een gewone basisschool. De intern begeleider van deze basisschool heeft de moeder op het spoor van Buurtgezinnen gezet. Op school hebben ze het idee dat het meisje slim is, maar het komt er niet uit. Ze heeft een forse taalachterstand die waarschijnlijk te verklaren valt doordat er thuis geen Nederlands wordt gesproken. Dit belemmert haar ontwikkeling.

### Het steungezin

Het steungezin is een jong echtpaar met een dochter van 4 jaar. Beide ouders werken. Ze vinden het daarnaast heel belangrijk om maatschappelijk actief te zijn. De vader is actief bij de vrijwillige brandweer. De moeder heeft het initiatief genomen om haar gezin op te geven voor Buurtgezinnen.

### De ondersteuning

Wekelijks gaat het meisje naar het steungezin. Ze wordt iedere woensdagmiddag opgehaald door de steunmoeder en vlak voor het eten weer naar huis gebracht. De vraagmoeder zou dit graag zelf doen, maar kan haar zoon niet alleen laten. Op de woensdagmiddagen wordt niet alleen gespeeld, maar helpt de steunmoeder het meisje ook met taal. Dit gebeurt in overleg met de juf en de logopediste op school. Het is hulp die de eigen moeder haar dochter niet kan geven. De ondersteuning beperkt zich niet tot de woensdagmiddag. Iedere zaterdagochtend gaat het meisje met het vraaggezin mee naar peutergym. Daarnaast helpt het steungezin het vraaggezin met allerlei praktische zaken zoals het regelen van zwemles en het oplossen van problemen met internet.

### De effecten

Voor de (vraag)dochter: Haar wereld is veel groter geworden. Ze maakt kennis met Nederlandse gewoonten en gebruiken. Haar woordenschat breidt zich uit en haar taalniveau verbetert. Ze ontwikkelt andere talenten: ze geniet van de peutergym en knutselt wat af in het steungezin. Het steungezin bevordert de integratie van dit meisje van Somalische komaf.

Voor de (vraag)moeder: Voordat ze met Buurtgezinnen begon, was ze nog nooit bij een Nederlands gezin thuis geweest. Ze was in het begin dan ook erg terughoudend en verlegen. Nu grijpt ze alle nieuwe kansen voor haar dochter en zichzelf met beide handen aan. Ze heeft met hulp van de steunmoeder een taalmaatje gezocht, omdat ze beter Nederlands wil leren spreken. Het integratieproces versnelt.

Voor de (steun)dochter: Zij is niet meer altijd enig kind. Een paar keer in de week heeft ze een ouder 'zusje' met wie ze samen kan spelen en met wie ze de aandacht van haar moeder moet delen.

Voor de (steun)moeder: Zij ervaart het als een verrijking van haar leven dat ze dit Somalische gezin kan helpen. Ze vindt het bovendien erg waardevol voor de opvoeding dat haar dochttertje, die enig kind zal blijven, de aandacht leert delen met een ander kind.

Voor de (steun)vader: Hij vindt het net als zijn vrouw erg belangrijk dat zijn dochter niet altijd enig kind is thuis. Vooral in de weekenden vervult hij met plezier een soort vaderrol voor de (vraag)dochter. Ze stoeit graag met hem en hij leert haar beter fietsen.

### De besparingen

Welke kosten worden hier waarschijnlijk op korte en langere termijn bespaard?

Het ziet ernaar uit dat wordt voorkomen dat het meisje, net als haar broertje, naar het speciaal onderwijs gaat.

Op de langere termijn voorkomt het misschien wel dat dit meisje, net als haar moeder, een beroep gaat doen op de bijstand. Een goede toekomst begint in Nederland met taal. Een goede beheersing van de Nederlandse taal is nodig voor het behalen van een startkwalificatie die weer voorwaarde is voor werk en financiële onafhankelijkheid.

### De grotere context

Naast Buurtgezinnen heeft de school (met logopediste) zich ingezet voor verbetering van de startpositie van dit meisje.

### Praktijkvoorbeeld 3: Mantelzorggezin

#### Het vraaggezin

Het vraaggezin bestaat uit een alleenstaande veertig jarige moeder met een dochter van 3 en een zoon van 15 jaar. Het gezin is pas in de gemeente komen wonen en heeft nauwelijks sociale contacten. De moeder is mantelzorger voor haar zoon die een zware vorm van autisme heeft. Hij woont bij haar, dat gaat best goed, maar naar school gaan is een beproeving. Vaak zit hij maanden thuis. De zorg voor haar zoon met alle contacten met instanties is een dagtaak en geeft veel stress. Hierbij komt dat ze zelf een zeer zwakke gezondheid heeft. Ze maakt zich erg veel zorgen over wat er met de kinderen gebeurt, als zij uitvalt. Het gezin leeft erg op zichzelf en komt weinig buitenshuis. De moeder gunt haar dochtertje, met wie ze een behoorlijk symbiotische relatie heeft, een grotere wereld. Tegelijkertijd vindt ze het heel moeilijk haar dochter los te laten.

#### Het steungezin

Het steungezin bestaat uit een vader en moeder (beiden 38 jaar) met twee vrolijke dochters van 4 en 2 jaar. Beide ouders werken parttime en verdelen de zorg voor de kinderen. De oudste dochter zit op school, de jongste gaat naar de peuterspeelzaal. Het gezin woont nog niet zo lang in de gemeente. Hun vrienden en familie wonen elders.

#### De ondersteuning

Na een uitgebreide wenperiode, waarin het contact stapje voor stapje een beetje werd uitgebreid, komt de driejarige peuter uit het vraaggezin nu tenminste eenmaal in de week een dag bij het gezin. Ze gaat er met verschrikkelijk veel plezier naar toe. Ze draait mee met het gezin alsof ze niet anders gewend is. Er wordt veel gespeeld, ook met andere kinderen. Met name de oudste dochter uit het steungezin is zeer sociaal en haalt veel vriendinnetjes naar huis. De vraagmoeder vraagt regelmatig advies over de opvoeding van beide kinderen.

#### De effecten

Voor het de (vraag)dochter: Voor haar is de wereld, in veel opzichten veel groter en uitdagender geworden. Fysiek: ze kan zich uitleven in een heerlijke tuin en een speeltuin op de hoek van de straat. Voor een meisje dat gewend is aan binnen zitten in een klein bovenhuis is dit een grotere verandering. Sociaal: ze heeft veel rolmodellen waaraan ze zich kan ontwikkelen. Ze trekt zich erg op aan de oudste dochter uit het steungezin en imiteert veel van haar gedrag. In het steungezin heeft ze een vader, hetgeen ze heel nieuw en spannend vindt. Ze heeft een flinke ontwikkelsprong gemaakt. Ze is opeens gaan praten en zindelijk geworden

Voor de (vraag)moeder: De relatie met haar dochter is veranderd, ze heeft geleerd haar dochter meer los te laten en heeft vertrouwen opgebouwd in het steungezin. Ze geeft aan dat ze enorm geniet van de uren voor zichzelf. Die gebruikt ze om praktische zaken te regelen (doktersbezoek, naar de gemeente), iets te doen met haar zoon, maar ook om bij te komen. Ze voelt zich beter en is begonnen met afvallen en therapie om mentaal sterker te worden.

Voor de (vraag)zoon: Af en toe is er exclusieve aandacht van zijn moeder voor hem.

Voor de oudste (steun)dochter van vier: Zij geniet van de adoratie van haar nieuwe 'zusje', ze kan het goed met haar vinden en ze helpt haar met van alles. Ze groeit in haar rol van grote zus.

Voor de jongste (steun)dochter van twee: Zij heeft er een speelmaatje bij. Is het met haar eigen zus bijna altijd ruzie, met dit nieuwe 'zusje' kan ze veel beter samen spelen.

Voor de (steun)vader: Die heeft er een meisje bij, dat helemaal niet gewend is aan een vaderfiguur. Hij probeert haar wat te 'ontdooien' en haar te betrekken bij de circuskunsten die hij met zijn dochters doet. Soms stoeien ze.

Voor de (steun)moeder: De moeder weet uit ervaring hoe eenzaam een mens kan zijn en hoe belangrijk het is, als er mensen naar je omkijken. Het geeft haar veel voldoening er voor een ander te kunnen zijn en ze maakt hier dan ook graag tijd voor vrij. Ze deelt haar ervaringen met haar eigen worstelingen in het verleden heel open.

#### De besparingen

Welke kosten worden hier waarschijnlijk op korte en langere termijn bespaard? Door het steungezin, staat de moeder sterker in haar schoenen, valt ze niet uit en kan haar autistische zoon thuis blijven wonen. Dit voorkomt hoge kosten voor uithuisplaatsing in een specialistische setting. Daarnaast maakt het steungezin professionele opvoedondersteuning gericht op het normaliseren van de relatie tussen moeder en dochter overbodig.

#### De grotere context

De zoon volgt speciaal onderwijs en krijgt psychiatrische behandeling. Het Centrum voor Jeugd en Gezin heeft het vraaggezin gewezen op het bestaan van Buurtgezinnen.

## Praktijkvoorbeeld 4: Gezin waar verstandelijke beperking een rol speelt

### Het vraaggezin

Het vraaggezin bestaat uit een alleenstaande moeder (35) en twee dochters van 12 (inmiddels 13) en 8 jaar. De jongste dochter kan net als haar moeder moeilijk leren. Moeder is overbelast, zij heeft een aantal jaren geleden een vechtscheiding meegemaakt, heeft als gevolg daarvan schulden en heeft gezondheidsproblemen (o.a. een eetstoornis). De vader van de meisjes is nog op de achtergrond in beeld, de meisjes gaan eenmaal in de maand een weekend naar hem toe. Moeder en dochters zijn terecht gekomen in een symbiotische relatie. Het oudste, slimme meisje speelt thuis de baas. Het zusje kan daar niet tegenop en trekt zich dan huilend terug, een beroep doende op haar moeder, die haar troost met chips en snoep.

### Twee steungezinnen

Het steungezin voor het oudste meisje bestaat uit een vader (32), een moeder (30) en een zoontje van 2 jaar. Beiden hebben een goede opleiding en een parttimebaan. Zij hebben het zelf goed en willen wat terug doen voor mensen met minder kansen. Het steungezin voor het jongste meisje bestaat uit een vader (35) en moeder (33) en twee kinderen, een jongetje van 6 en een meisje van 3. Beiden hebben goede parttimebanen, moeder werkt in de kinderopvang. Ook bij hen was het motief iets te willen doen voor andere, minderbedeelde kinderen.

### De ondersteuning

Het oudste meisje ging toen ze nog in groep 8 zat en het op school slechter begon te gaan, ondanks haar havo/vwo-advies, iedere woensdagmiddag uit school naar het steungezin. Daar lunchte ze met een of beide steunouders en vervolgens hielp een van hen haar met het huiswerk voor de vakken die er slecht voorstonden. Hiervoor was een plan met de school gemaakt. Het meisje zit ondertussen in de brugklas havo/vwo en de steunouders ondersteunen haar bij alle schoolse zaken. Het jongste meisje gaat een middag in de week naar haar steungezin.

### De effecten

Voor het oudste meisje: Vooralsnog zit zij op het VWO en volgt onderwijs dat bij haar intellectuele vermogens past, wat zonder hulp zeker niet gelukt was. Door haar nieuwe omgeving verandert haar perspectief. De puberteit komt eraan en de kans bestaat dat ze blijft kiezen voor een schoolcarrière i.p.v. rondhangen in de buurt, zoals een paar van haar vriendinnen doen.

Voor de jongste dochter: Door mee te doen met een goed functionerend gezin en daar in een ongedwongen sfeer te kunnen spelen en de oudste te kunnen zijn, is haar perspectief verbreed (ouders kunnen het gezellig hebben met elkaar, er zijn gezinnen waar werk en geld is) en is zij thuis weerbaarder geworden t.o.v. haar oudere zus.

Voor de vraagmoeder: Er is voor haar wat ruimte gekomen die ze heeft benut om onder begeleiding haar ziekteproces opnieuw in kaart te brengen en te werken aan verbetering daarvan. Daarnaast geeft het rust om eenmaal per week met een van beide dochters door te kunnen brengen. Ze vindt het fijn om af en toe exclusieve aandacht aan een van de dochters te kunnen geven.

Voor steungezin 1: Zij ontleen plezier aan het feit dat ze dit meisje hebben kunnen ondersteunen in haar gang naar het voortgezet onderwijs en vinden het boeiend om met een puber op te trekken, die hen steeds meer in vertrouwen neemt.

Voor steungezin 2: Zij zijn blij met de band die er is ontstaan tussen hun kinderen en het meisje uit het vraaggezin, zij zien het als een verrijking voor zichzelf en voor de kinderen contact te hebben met een gezin dat minder geluk heeft gehad in het leven.

### De besparingen

Welke kosten worden hier waarschijnlijk op korte en langere termijn bespaard? Het oudste meisje maakt meer kans op een goede opleiding en daarmee op een toekomst waarin ze voor zichzelf kan zorgen in financieel en sociaal opzicht. Het jongste meisje is assertiever en zelfredzamer geworden. Dit vergroot de kans dat ze in de toekomst geen professionele hulp nodig geeft. De moeder is bezig haar schulden af te lossen en werkt aan haar gezondheid, waardoor op termijn de medische kosten zullen afnemen.

### De grotere context

Deze effecten zijn het gevolg van de gezamenlijke inspanningen van Buurtgezinnen en de school van de oudste dochter.

## Praktijkvoorbeeld 5: Ouder met psychische problemen

### Het vraaggezin

Het vraaggezin is een alleenstaande jonge moeder (26 jaar) met een baby van 1 jaar oud. De vader zit in de gevangenis voor moord, de moeder leeft van een Wajong uitkering. Ze heeft een bewindvoerder. Er is sprake van financiële en psychische problemen. De moeder is overbelast en ervaart de zorg voor haar kindje als zeer zwaar. Ze wordt door diverse hulpverleners begeleid, onder andere door iemand van het jeugdteam en door een psycholoog. Ze kan weinig zelf en kan zich moeilijk aan afspraken houden. In het verleden is haar baby al een tijd door een crisisleeggezin opgevangen. Ze leeft geïsoleerd en heeft een zeer beperkt sociaal netwerk.

### Het steungezin

Het steungezin bestaat uit een vader (40) en moeder (41) en 4 kinderen in de leeftijd van 4, 6, 11 en 13 jaar. Beide ouders werken. De moeder werkt parttime. Het gezin woont tussen de weilanden in een huis met een grote tuin met geiten en konijnen en een zandbak, trampoline en een glijbaan.

### De ondersteuning

Dit steungezin zorgt een keer per week 24 uur (meestal van vrijdagmiddag 17.00 uur tot zaterdagmiddag 17.00 uur) voor de baby. De steunmoeder haalt de baby op en brengt haar ook weer thuis. Ook haalt de steunmoeder de baby op als de vraagmoeder een afspraak met een instantie heeft (de dokter bijvoorbeeld). Daarnaast helpt ze de jonge moeder als zij het even niet meer ziet zitten. Ze gaat regelmatig even langs, luistert, geeft advies en vangt de baby soms een middagje extra op. De steunmoeder onderneemt allerlei activiteiten met de baby, zoals lekker buiten spelen of met haar fietsen. Bij haar eigen moeder is ze voornamelijk binnen.

### De effecten

Voor de baby: De impact voor de baby is heel groot. Ze kan bij haar eigen moeder opgroeien en kan zich veilig hechten. Daarnaast wordt ze extra gestimuleerd in haar ontwikkeling bij het steungezin. Bij haar eigen moeder zit ze altijd binnen, bij het steungezin komt ze veel buiten. De baby reageert heel blij als ze de steunmoeder ziet.

Voor de vraagmoeder: De vraagmoeder krijgt wekelijks de ruimte om even tot rust te komen en bij te tanken. Hierdoor houdt ze het vol om zelf voor haar baby te blijven zorgen.

Voor de steunouders: Deze ervaren ouders vinden het een verrijking van hun leven dat ze voor deze baby en haar moeder kunnen zorgen. Deze vorm van ondersteuning past bij hun mogelijkheden. Pleegzorg vinden ze te zwaar. De ouders vinden het erg leuk om af en toe weer een baby in huis te hebben.

Voor de kinderen in het steungezin: De kinderen vinden het alle vier heel leuk als de baby komt, ze zijn allemaal gek op het kleine zusje. Door steungezin te zijn krijgen ze in hun opvoeding mee dat sommige mensen het minder getroffen hebben in het leven en dat het normaal is om in dat geval wat hulp te bieden.

### De besparingen

Welke kosten worden hier waarschijnlijk op korte en langere termijn bespaard?

Door de inzet van dit steungezin wordt op de korte termijn een pleegzorgplaatsing voorkomen. De moeder krijgt het met de hulp van het steungezin voor elkaar om haar eigen kind te verzorgen en op te voeden. Zonder deze hulp zou dit nooit lukken.

Ook worden er waarschijnlijk kosten op de lange termijn bespaard. Een veilige hechting voorkomt heel veel soorten problemen op latere leeftijd met bijbehorende kosten voor speciaal onderwijs, rugzakjes en specialistische jeugdhulp.

### De grotere context

De moeder heeft veel problemen en krijgt van diverse hulpverleners ondersteuning. Gecombineerd met de inspanningen van het steungezin leidt dit tot de beschreven effecten.



## Conclusies: Wat levert Buurtgezinnen op?

Wat kunnen we op basis van deze vijf praktijkvoorbeelden zeggen over de effecten en opbrengsten van Buurtgezinnen.nl op gezinsniveau, in de buurt en voor de gemeente?

### Effecten op gezinsniveau

#### Voor de kinderen

Uit de praktijkvoorbeelden blijkt dat de impact voor kinderen erg groot kan zijn. In alle voorbeelden krijgen kinderen uit overbelaste gezinnen daadwerkelijk een tweede gezin waar ze zich veilig en geborgen voelen en waar ze gewoon kind kunnen zijn. Uit recent onderzoek van Elize Lam (onderzoeker aan de Christelijke Hogeschool Ede) onder volwassenen die opgroeiden onder moeilijke omstandigheden, blijkt hoe groot het belang is van een steungezin. Een steunpilaar of steungezin zorgt ervoor dat deze kinderen het volhouden thuis en desondanks opgroeien tot zelfredzame volwassenen (*bron: Risicokind of evenwichtskunstenaar? Kind zijn ondanks een moeilijke thuissituatie, Uitgeverij Scriptum, 2016*).

Steungezinnen bieden niet alleen een 'safe haven', ze vergroten ook de wereld van de kinderen. Doordat het er in de steungezinnen heel anders aan toe gaat dan in hun eigen gezin, verandert hun blik op de wereld en misschien wel op die van hun eigen toekomst. Kinderen krijgen andere rolmodellen van bijvoorbeeld ouders die buitenshuis werken en ouders die samenwonen en van elkaar houden. Voor veel kinderen is een betrokken vader een nieuwe ervaring, waartoe ze zich in het steungezin kunnen leren verhouden. Uit onderzoek is bekend dat jongens en meisjes veel baat hebben bij een betrokken vader (figuur). Vaders spelen uitbundiger en creatiever met kinderen dan moeders. Dat is des te belangrijker omdat kinderen in de kinderopvang en op school steeds meer te maken krijgen met de vrouwelijke aanpak. Volgens Tavecchio ontberen jongens op school een rolmodel, van wie ze kunnen leren hoe ze zich als man moeten gedragen. Uit buitenlands onderzoek blijkt dat zoons van een zorgende vader minder moeite hebben zich aan de regels te houden, hun (seksuele) impulsen beter beheersen en beter op school presteren. Jongens die zonder vader opgroeien, vertonen meer macho gedrag, lopen vaker weg van huis, gebruiken vaker drugs en roken en drinken meer. Hoe zit het met dochters? Tavecchio: 'Voor hen is de vader geen rolmodel, maar net als zonen gedijen zij beter met een zorgzame vader in de buurt. Ze hebben meer zelfvertrouwen en leveren betere schoolprestaties. Verder leren meisjes van hun vader hoe ze met jongens en mannen om moeten gaan' (*bron: 'Vader onmisbaar in de opvoeding', interview met Ditty Eimers in J/M, 2010*). Nu is een betrokken eigen vader ongetwijfeld van grotere invloed dan een vader in een steungezin. Dit neemt niet weg dat een betrokken vader in het steungezin voor jongens en meisjes zonder betrokken eigen vader heel leerzaam en heilzaam kan zijn.

In alle steungezinnen ondernemen kinderen activiteiten waarvoor thuis weinig animo of energie is. Ze worden voorgelezen, doen spelletjes, gaan naar het bos en naar het zwembad en krijgen, als dat nodig is, hulp bij het huiswerk. Bovendien stimuleren veel steunouders dat kinderen op sport, zwemles, dansen of muzikles gaan. Aan te tonen is het (nog) niet, maar er zijn op basis van de praktijk sterke aanwijzingen dat de inzet van een steungezin de cognitieve en sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen positief beïnvloedt.

#### Voor de ouders

De opbrengsten voor de overbelaste ouders (veelal alleenstaande moeders) zijn groot. Op basis van de praktijkvoorbeelden kunnen we vaststellen dat de meeste ouders drie soorten steun ontvangen:

1. Steunouders ontlasten de vraagouders door de kinderen (over het algemeen) wekelijks in hun gezin op te vangen
2. Ze ondersteunen de ouders sociaal-emotioneel
3. Ze denken mee en bieden praktische hulp bij de opvoeding van de kinderen

Veel steunouders praten met de vraagouders over de ontwikkeling van de kinderen. Zou babyzwemmen een idee zijn? Hoe kunnen we samen het zindelijk maken aanpakken? Zullen wij de kinderen samen opgeven voor zwemles? Overbelaste ouders komen aan het regelen van dit soort zaken rondom de kinderen vaak niet toe. En al helemaal niet als daarbij (vaak ingewikkelde) aanvragen gedaan moeten worden bij het sportfonds of minimaregelingen van de gemeente. Het lijkt erop dat het welzijn en de opvoeding van de kinderen door de inzet van een steungezin weer wat hoger op de agenda komt in een overbelast gezin.



Zelf zijn we aangenaam verrast door het effect van steungezinnen op de kracht van vraagouders. In bijna alle vraaggezinnen zien we dat met name moeders na verloop van tijd weer plannen gaan maken. Ze willen gaan werken, weer naar school, iets gaan doen in de buurt, mensen gaan ontmoeten, gaan afvallen, gaan sporten of in therapie. De inzet van een steungezin geeft energie en leidt tot activering.

#### Voor de steungezinnen

Verrassend genoeg blijkt uit alle voorbeelden dat niet alleen de vraaggezinnen er beter van worden, maar ook de steungezinnen. Ouders (gelovig en ongelovig) ervaren het als zeer zingevend en verrijkend dat ze een ander gezin in de buurt kunnen helpen. Veelal maken ze een bewuste keuze om de wereld om hen heen een beetje mooier te maken. Ze willen deze betrokkenheid voor mensen in de buurt ook voorleven aan hun kinderen. Ze beschouwen het als een belangrijk onderdeel van de opvoeding. Kinderen uit de steun gevende gezinnen leren op deze manier wat onderlinge solidariteit en samenleven inhoudt.

#### **Effecten in de buurt**

We krijgen regelmatig te horen dat we niet alleen voor vraaggezinnen een laagdrempelig initiatief zijn maar ook voor steungezinnen. Steunouders geven aan dat ze via Buurtgezinnen op een eenvoudige manier die bij hun gezinssituatie en mogelijkheden past, zinvol vrijwilligerswerk kunnen doen in hun eigen buurt. Buurtgezinnen stimuleert onderlinge relaties in de buurt en werkt mee aan een 'pedagogisch dragende samenleving' op buurtniveau.

Steeds meer verbindingen in de buurt worden online gelegd. Buurtgezinnen maakt actief gebruik van Facebook. Voor iedere gemeente hebben we een eigen Facebook-pagina met honderden volgers. Zoekprofielen die we posten worden actief gedeeld. Veel mensen plaatsen positieve reacties. Deze online-betrokkenheid heeft ongetwijfeld invloed op het offline-leven in de buurt. Bewijzen kunnen we het niet, maar we veronderstellen dat mensen het vanzelfsprekender gaan vinden eens om te kijken naar de kinderen in hun buurt. Ook als ze zich niet aanmelden als officieel steungezin bij Buurtgezinnen.

#### **Effecten voor de gemeente**

Gemeenten willen in het kader van de transformatieopgave in hun jeugdbeleid meer inzetten op preventie. Bij preventie wordt onderscheid gemaakt tussen primaire, secundaire en tertiaire preventie (*bron: Klaar voor een klaar preventiebegrip, Goris, 2008*). Wanneer er zicht is op een probleem, maar het zich nog niet duidelijk openbaart, hebben we het over primaire preventie. We spreken van secundaire preventie zodra probleemsignalen afgegeven worden en mensen in het zicht komen bij hulpverleners bijvoorbeeld uit het wijkteam. Pas wanneer het probleem zich duidelijk manifesteert en niet meer te voorkomen is, spreken we van tertiaire preventie. Het doel van tertiaire preventie is voorkomen dat het probleem verder escaleert of zich opnieuw voordoet. Als Buurtgezinnen begint in een gemeente lijken we vooral een rol te vervullen op het gebied van secundaire (voorkomen van intensievere hulpverlening) en tertiaire preventie (voorkomen van escalatie of terugval). Gezinnen die zich aanmelden bij Buurtgezinnen.nl, worden in het begin vooral verwezen door hulpverleners. Als we wat langer actief zijn in een gemeente en meer bekendheid genieten, gaat het vaker om primaire preventie. Gezinnen die nog geen formele hulp krijgen, melden zich op advies van het consultatiebureau, de kinderopvang of de school aan. We verwachten dat het na verloop van tijd, als we een positie hebben verworven binnen een gemeente, steeds beter zal lukken om gezinnen in het hele spectrum van preventie te bedienen.

Gemeenten willen door meer in te zetten op preventie persoonlijk leed bij ouders en kinderen voorkomen, maar verwachten hiermee ook kosten te besparen. Wat valt er te zeggen over de financiële effecten van Buurtgezinnen voor gemeenten op basis van deze vijf praktijkvoorbeelden? In de beschreven praktijkvoorbeelden zijn door de inzet van Buurtgezinnen.nl de onderstaande kosten bespaard (*bron: Maatschappelijke prijslijst, versie 10 oktober 2016*).

- Praktijkvoorbeeld 1: bijstandsuitkering alleenstaande ouder gestopt (globale besparing op jaarbasis: 10.800)
- Praktijkvoorbeeld 2: afname zorgkosten (moeilijk in te schatten, maar geen GGZ-hulp scheelt snel duizenden euro's per jaar)
- Praktijkvoorbeeld 3: professionele opvoedondersteuning (globale besparing: 80 euro per uur x 10 uur = 800 euro + residentiële opvangplaats van 65.000 euro per jaar)
- Praktijkvoorbeeld 4: meerkosten speciaal basisonderwijs met leerlingenvervoer (3.000 + 3.000 = 6.000 per jaar)

- Praktijkvoorbeeld 5: pleegzorgplaatsing met ondertoezichtstelling (globale besparing: pleegzorg 13.500 per jaar + OTS 8.900 (voor eerste jaar) en verlenging OTS 7.500 per jaar)

Een voorbehoud is hier op zijn plaats. Deze kosten zijn naar alle waarschijnlijkheid bespaard. Zeker weten doe je dat natuurlijk nooit. Verder moet opgemerkt worden dat deze besparingen niet alleen toegeschreven kunnen worden aan Buurtgezinnen. In de meeste praktijkvoorbeelden speelden ook andere organisaties zoals de school en hulpverleners een rol bij het verbeteren van de gezinssituatie.

Wel moet worden opgemerkt dat overbelaste gezinnen doorgaans heel snel na de inzet van een steungezin in een positieve flow terecht komen. Informele steun en oprechte, niet-beroepsmatige aandacht geven ouders energie, kracht en vertrouwen in verbetering van hun situatie. Dan worden opeens ook de schulden en de eigen persoonlijke problemen voortvarend aangepakt.

Een steungezin blijkt in de praktijk vaak als een vliegwiel voor verbetering van de gezinssituatie te werken.

Tot slot: De Stichting Buurtgezinnen.nl wil het aantal pleegzorgplaatsingen verminderen in een gemeente.

Ook andere organisaties in de gemeente, waaronder de jeugdbescherming, stellen zich dit ten doel. Dit is een collectieve opgave waarvan de resultaten over een aantal jaren wel bepaald, maar nimmer toegeschreven kunnen worden aan een partij.